

مجلة الجمعية الإيرانية للغة العربية وآدابها، فصلية

علمية محكمة، العدد الـ ٧٤، ربيع ١٤٠٤ هـ.

ش، ٢٠٢٥ م؛ صص ٢٠٣-١٧٢

Content analysis of seventh grade Arabic book based on Jig-saw collaborative teaching model

Article Type: Research

Faezeh Pasandi^{1*}, Mahdia Keshani²

Abstract

The analysis of the content of specialized language teaching books based on the six educational areas, in addition to examining the application of new educational methods, is considered a suitable model for the authors of educational books and teachers and professors of the Arabic language. The present research analyzes the content of the seventh grade Arabic book based on the collaborative jigsaw teaching model with qualitative-quantitative (mixed) method and content analysis through Lincoln and Goba standard coding, then the extracted data is analyzed using Shannon's entropy method. The results of the research include the low frequency of text dialogue methods (indoctrination, mental questions), the focus on the belief-worship field among the six fields, the abundance of sources in the Qur'an and narrative books, the abundance of educational themes. Educational and teaching methods based on passive and teacher-centered methods, lack of fit between educational and educational methods, emphasis on traditional learning methods such as memorization and repetition.

Keywords: Content analysis, Seventh Arabic, Hexagonal squares, Jigsaw, Shannon entropy.

1. Introduction

The present research aims, firstly, to extract the six-fold pattern of the Fundamental Transformation Document in the seventh-grade

¹. Corresponding author, Assistant Professor, Department of of Arabic Language Education, Farhangian University, Iran, Tehran; orcid.org/0009-0008-3632-7685; Email: f.pasandi@cfu.ac.ir

². Assistant Professor, Department of Islamic Studies (Philosophy of Education), Farhangian University, Iran, Tehran, orcid.org/0009-0004-9806-0390.

Arabic textbook and, secondly, to critique and evaluate it through the Jigsaw cooperative teaching model, based on the methodology of presenting the content of these dimensions.

The content analysis method in this article focuses on the six-fold educational dimensions of the Fundamental Transformation Document, based on the objective inference of data and their repeatability. The goals of analyzing the content of the seventh-grade textbook include: 1. Accurate assessment of the connection between educational discussions and Arabic lessons, 2. Focusing on this book as the first encounter students have with learning Arabic, shaping their stance and interest in the language, 3. Providing detailed analysis for curriculum planners, 4. Identifying a suitable pattern for teaching content, 5. Promoting personal and social growth.

The Jigsaw cooperative model is one of the new educational technologies in the field of education, focused on active participation and fostering motivation and social interaction among language learners, made possible by forming learning teams of 4-5 members. The stages of the Jigsaw teaching model include 1- Individual preparation 2- Teamwork 3- Testing 4- Critique and review 5- Summarization.

Examining the methods and resources used in the seventh-grade Arabic textbook for content presentation, analyzing the book's methodology based on the Jigsaw cooperative teaching model, assessing the effectiveness of this method in teaching Arabic, and finally, offering necessary solutions after evaluating these aspects for improving the teaching of the seventh-grade Arabic book are considered the innovative contributions of this article.

Research Question(s)

1. What is the frequency of content analysis of the seventh-grade Arabic textbook based on the educational dimensions of the six-fold pattern, and how is the content prioritized in each dimension?
2. How are the educational-educational themes presented in the seventh-grade Arabic textbook?
3. Is the Jigsaw cooperative model effective in presenting an educational-educational model in the seventh-grade Arabic book?
4. Can the Jigsaw cooperative model increase students' motivation and interest in the Arabic language?

2. Literature Review

Reviewing the research topic reveals the following related studies:

2.1. Ghaith and Malik (2004) examined the effectiveness of the Jigsaw model in improving reading comprehension skills in English through a quasi-experimental method between two experimental and control groups, highlighting significant statistical differences in cooperative learning based on Jigsaw strategies.

2.2. Mohammad Mahmoud Al-Hiliya (2005) investigated the impact of Jigsaw cooperative learning on two random experimental and control groups, comprising learners from the educational design courses of Jordan's faculties of education, indicating significant differences in the cooperative methods.

2.3. Dib (2011) compared individual learning and cooperative learning methods at the University of Damascus, noting significant progress in the scores and effective communication within the target community.

2.4. Rahmani (2020) studied the impact of Arabic grammar on Persian language students at the University of Hormozgan using the Jigsaw method, showing increased student interest in learning Arabic grammar as a result of using Jigsaw as an active learning method, boosting self-motivation and social skills for the experimental group.

Reviewing related research indicates that no study has analyzed the content of the seventh-grade Arabic textbook for Iranian students based on the comprehensive pattern of the Fundamental Transformation Document.

3. Methodology

This research is a mixed-method (qualitative-quantitative) study. In the qualitative part, the Grounded Theory approach, which is a (inductive) methodology for discovering theory, is used. In other words, by analyzing and coding the text and using note-taking tools, a paradigmatic model is presented, and a theory is proposed in a field that lacks previous research. The reliability and validity of the research were assessed using the four criteria of Lincoln and Guba. The Lincoln and

Guba evaluation method for validating qualitative research is based on four axes: credibility, confirmability, dependability, and transferability.

In the quantitative part, the extracted data were analyzed using Shannon's entropy method. The statistical population includes all the pages of the seventh-grade Arabic textbook in the form of text, images, and exercises. This research includes 427 basic themes, with 146 basic themes in the dimensions section, 128 themes in the presentation method section, and 153 themes in the source reference section.

4. Results

The book under review has been affected by two content and methodological deficiencies from the perspective of different educational dimensions. The content deficiency is related to the lack of balanced attention and prioritization of dimensional education, which can be resolved through content revision. The second deficiency is methodological, meaning that if the content of the six dimensions is not presented correctly and practically by the teacher, it will not have the desired impact.

The distribution of educational themes alongside educational themes, especially in the initial and final lessons of the seventh-grade Arabic textbook, lacks the desired balance, and most of the existing themes in the book lie between single-dimensional and multi-dimensional patterns.

The effectiveness of the seventh-grade Arabic textbook on students' scientific and educational comprehensive dimension depends on the alignment of the book's written characteristics with its oral characteristics or the alignment of content and method with the teacher's teaching methods. The content of this book, especially in the exercises section, is teacher-centered and inactive, and unlike the Jigsaw model, it involves minimal collective participation and synergy. This is because the teacher's role shifts from a supportive and guiding role to the traditional role of a lecturer, encouraging students to memorize and repeat scientific concepts.

تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم براساس الگوی تدریس

مشارکتی "جیگ ساو"

فائزه پسندی^{۱*}، مهدیه کشانی^۲

نوع مقاله: پژوهشی

۱. استادیار آموزش زبان عربی، دانشگاه فرهنگیان، ایران، تهران

۲. استادیار گروه معارف اسلامی، فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه فرهنگیان، ایران، تهران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۹

چکیده

تحلیل محتوای کتب تخصصی آموزش زبان مبتنی بر ساحت‌های شش‌گانه تربیتی علاوه بر بررسی میزان کاربست روش‌های نوین آموزشی، الگویی مناسب برای مؤلفان کتب آموزشی و معلمان و اساتید زبان عربی به شمار می‌آید. پژوهش حاضر به تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم براساس الگوی تدریس مشارکتی جیگ‌ساو با روش کیفی-کمی (آمیخته) و تحلیل محتوا از طریق کدگذاری معیار لینکلن و گوبا پرداخته، سپس داده‌های استخراج‌شده به شیوه آنتروپی شانون مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. از نتایج پژوهش می‌توان به فراوانی کم در روش‌های گفتگوی متنی (تلقین، پرسش ذهنی)، تمرکز بر ساحت اعتقادی-عبادی از میان ساحت‌های شش‌گانه، فراوانی منابع در بخش قرآن و کتب روایی، کثرت مضامین آموزشی-تربیتی و روش‌های تدریس مبتنی بر روش غیرفعال و معلم‌محور، عدم تناسب میان روش‌های آموزشی و تربیتی، تأکید بر روش‌های سنتی یادگیری نظیر حفظ و تکرار اشاره کرد. پیشنهاد می‌گردد ضمن غنای مضامین، تناسب میان محتوای کتب آموزشی زبان عربی با الگوی مدرن و مؤثر جیگ‌ساو هماهنگ گردد.

کلید واژه‌ها: تحلیل محتوا، عربی هفتم، ساحت‌های شش‌گانه، جیگ‌ساو، آنتروپی شانون.

١. مقدمه

ساحت در زبان عربی به معنای محوطه، میدان و فضای میان منازل محله است: (ابن منظور، ١٤١٤: ج ٢: ٤٩٢) و در زبان فارسی نیز به معنای عرصه، محوطه، حیاط خانه و میدان به کار می‌رود. (دهخدا، ١٣٣١: ذیل عبارت) در تعلیم و تربیت، ساحت به حوزه و محدوده‌ای از فعالیت‌های تعلیم و تربیت اطلاق می‌شود که ناظر به پرورش بخشی از استعدادها، بینش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های مشترک است. (داودی، ١٤٠٠: ١٥٢) در پژوهش پیش‌رو، "ساحت" معادل ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین شامل ساحت اعتقادی-عبادی-اخلاقی، زیستی-بدنی، اجتماعی-سیاسی، علمی-فناوری، اقتصادی-حرفه‌ای و زیبایی‌شناسی-هنری، مصوب ١٣٩٠ ملاک قرار می‌گیرد. (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ١٣٩٠) و متن کتاب عربی پایه هفتم بر اساس مصادیق آن، تحلیل و ارزیابی می‌گردد. (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، ١٤٠٢).

تحلیل محتوا، تکنیکی پژوهشی برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آنهاست. (کرپیندورف، ١٣٨٦: ٢٥) به بیان دیگر تحلیل محتوا یک تکنیک پژوهشی برای توصیف عینی، نظام‌مند و کمی از محتوای آشکار ارتباطات است. (محمدی مهر، ١٣٨٧: ٢٦ به نقل از: برلسون، ١٩٥٢) در این رابطه، شیوه تحلیل محتوا در مقاله حاضر ضمن تمرکز بر الگوی ساحت‌های شش‌گانه تربیتی در سند تحول بنیادین بر اساس استنباط عینی داده‌ها و تکرارپذیری آن‌ها صورت گرفته است. هدف تحلیل محتوای کتاب پایه هفتم عبارت است از: ١. سنجش دقیق میزان پیوند مباحث تربیتی با دروس آموزشی عربی ٢. تمرکز بر این کتاب به عنوان اولین برخورد دانش-آموزان با درس آموزش زبان عربی و شکل‌گیری موضع و میزان علاقه آنان به زبان عربی ٣. ارائه تحلیل دقیق برای برنامه‌ریزان درسی ٤. شناسایی الگوی متناسب با محتوا برای تدریس ٥. رشد فردی و اجتماعی.

کتاب درسی از مهم‌ترین و در دسترس‌ترین رسانه‌های آموزشی محسوب می‌شود که نقش ارزشمندی را در تعلیم و تربیت ایفا می‌کند. (آل احمدی و شرفی، ١٣٩٥: ٤٦) کتاب درسی آموزش عربی از جمله کتبی است که در این زمینه اهمیت بسزائی دارد زیرا از یکسو زبان قرآن که اصلی‌ترین کتاب تربیتی مسلمانان است را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر دربردارنده اصول تربیتی برگرفته از منابع روایی است، در نتیجه این کتاب دارای ارتباط مستقیم با جهت‌گیری‌های تربیتی دانش‌آموزان است.

جیگ‌ساو، نوعی راهبرد یا استراتژی همکاری است که فاقد مشکلات گروهی است (Hanze, 2007: 30). آرنسون، مبدع این الگو بر شیوه تدریس مشارکتی فعال ساختارگرایانه اجتماعی تأکید دارد که ضمن سازگاری با نیازهای فطری بر افزایش مسئولیت‌پذیری، یادگیری تفکری و تعاملی فعال، وابستگی مثبت در یاددهی و یادگیری، حس صمیمیت و همدلی، احساس علاقمندی، جرأت‌ورزی، انگیزش درونی، آزادی عمل و خودتعیینی، خلق فضای اخلاقی و علمی، کسب مهارت‌های حل مسأله فردی و اجتماعی، احترام به دیگران و تلاش برای کسب شایستگی مبتنی است. (Aronson, 2002: 209)

الگوی مشارکتی جیگ‌ساو یکی از تکنولوژی‌های جدید آموزشی در عرصه تربیتی است که براساس مشارکت فعال و ایجاد انگیزه و تعامل اجتماعی میان زبان‌آموزان، متمرکز و از طریق تشکیل تیم‌های ۴-۵ نفره یادگیری میسر می‌شود. در هر تیم بخش‌های مختلفی از کتاب بر عهده اعضای گروه قرار می‌گیرد تا هر فرد مراحل شامل مطالعه، گردآوری و افزایش معلومات، تحلیل و بررسی، جستجوی منابع کمکی (اعم از کتب و مقالات)، مباحثه و هم‌فکری، ارزیابی و سنجش میزان فهم فردی - گروهی، ارائه گزارش و در پایان، تدریس به دیگر اعضای گروه با مدیریت و مشارکت تیمی را پشت سر گذارد. (رحمانی، ۱۳۹۹: ۱۰۵)

به عبارت دیگر افزایش مهارت و تمرکز در فراگیری یک موضوع خاص، تقویت اطلاعات و یادگیری توسط هر فرد، ارزیابی و مباحثه، ماندگاری ذخیره سازی و حفظ اطلاعات در ذهن (بالأخص در بخش قواعد زبانی) و سپس آمادگی برای تدریس در گروه مدنظر اهمیت بسزائی دارد. (slavin, 1988: 32)

یاددهی ← مشارکت گروهی ← یادگیری

مراحل طرح تدریس جیگ‌ساو شامل ۱- آمادگی فردی ۲- کار تیمی ۳- آزمون ۴- نقد و بررسی ۵- جمع‌بندی است. (سپهریان آذر، ۱۳۹۵: ۲۲) طبق این الگو، محوریت با فراگیران زبان عربی است که هم به‌عنوان معلم و هم به‌عنوان دانش‌آموز در قالب گروه‌های کوچک بر

موضوعات کتاب درس عربی متمرکز می‌شوند و تحت نظارت و حمایت معلم با شیوه حل مسأله، به فرایند یاددهی و یادگیری می‌پردازند و فعال بودن همه اعضای تیم و همیاری میان شان، کلید اصلی موفقیت به شمار می‌آید.

١-١. اهمیت پژوهش

تحقیقات نشان داده است مشارکت فرد در جریان یادگیری، احساس مؤثر و مفید بودن در دستیابی به نتایج ارزشمند و مفید را فراهم نموده و این احساسات افراد را به تلاش بیشتر و عملکرد مثبت در تکالیف و عزت نفس بالاتر و سلامت روانی بیشتر سوق می‌دهد و سبب خودشکوفایی، خودباوری و خود تعیین‌گری می‌شود. (Gagné, M. & Deci, 2005: 335) به عبارت دیگر، روش بکار رفته در این پژوهش کمک شایانی به رشد مهارت ارتباطات جمعی و نیاز شایستگی در دانش‌آموزان و نیاز خودمختاری می‌نماید. (Hanze, 2007: 29) این روش که مطالعات اثربخشی آن بر روی افزایش علمی و انگیزشی دروس مختلف و به ویژه درس عربی صورت گرفته است، به عنوان الگوی تربیتی و آموزشی مؤثر در کتاب عربی هفتم پس از ایجاد تعادل و توازن استاندارد در ساحت‌های محتوایی کتاب، پیشنهاد می‌گردد.

١-٢. هدف، سؤالات و فرضیه‌های پژوهش

پژوهش حاضر در صدد است در گام اول الگوی ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در کتاب عربی پایه هفتم را استخراج نموده و در گام دوم بر اساس روش‌شناسی ارائه محتوای ساحت‌ها، به نقد و ارزیابی آن از طریق الگوی تدریس مشارکتی جیگ‌ساو بپردازد. بر همین اساس سؤالات پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

١. تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم بر اساس مضامین تربیتی ساحت‌های شش‌گانه، دارای چه میزان فراوانی بوده و اولویت‌بندی محتوا در هر ساحت چگونه است؟
٢. روش‌های ارائه مضامین آموزشی-تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم چگونه است؟
٣. منابع مورد استفاده برای تولید محتوای آموزشی-تربیتی کتاب عربی پایه هفتم چیست؟
٤. الگوی مشارکتی جیگ‌ساو در ارائه مدل تربیتی-آموزشی در کتاب عربی هفتم تأثیرگذار است؟
٥. الگوی مشارکتی جیگ‌ساو می‌تواند میزان انگیزه و علاقه‌مندی دانش‌آموزان به زبان عربی را افزایش دهد؟

در پاسخ به این سؤالات و با عنایت به تحلیل محتوایی کتاب مدنظر، فرضیه‌های زیر قابل طرح است:

۱. بیشترین محتوای الگوی ساحت‌های شش‌گانه در کتاب عربی پایه هفتم، مربوط به ساحت اعتقادی عبادی می‌باشد.
۲. روش‌های تدریس در کتب عربی پایه هفتم بیشتر بر اساس الگوهای غیرفعال تدریس و مبتنی بر محفوظات می‌باشد.
۳. الگوی تدریس مشارکتی جیگ‌ساو می‌تواند به بهبود تدریس درس عربی (بالأخص در بخش قواعد) و محتوای ساحت‌های آن کمک شایان نماید.

۱-۳. پیشینه پژوهش

در زمینه تحلیل محتوا و الگوهای جیگ‌ساو، پژوهش‌هایی از جمله موارد زیر یافت گردید:

- پژوهش غیث و مالک (۲۰۰۴م) به بررسی میزان اثرگذاری الگوی جیگ‌ساو در بهبود مهارت‌های خوانشی و درک مطلب در زبان انگلیسی براساس روش نیمه تجربی می‌پردازد. نتایج بین دو گروه آزمایشی و کنترل بر روی متغیرهای وابسته در مهارت درک مطلب گویای این است که تفاوت آماری معناداری در روش یادگیری مشارکتی مبتنی بر راهبردهای جیگ‌ساو با روش‌های دیگر وجود دارد.

- پژوهش محمد محمود الحلیه (۲۰۰۵م) به بررسی تأثیر یادگیری مشارکتی جیگ‌ساو بر دو گروه تصادفی آزمایشی و کنترل، مشتمل بر فراگیران دوره طراحی آموزشی دانشکده‌های علوم تربیتی می‌پردازد و میزان پیشرفت مستقیم یا تأخیری‌شان را بررسی می‌نماید. در این پژوهش، تفاوت معناداری میان گروه یادگیری مشارکتی و پیشرفت تحصیلی‌شان با دیگر فراگیران در شیوه‌های غیر مشارکتی مشاهده گردید.

- پژوهش دیب (۲۰۱۱م) ضمن مقایسه میان روش یادگیری فردی و یادگیری مشارکتی در دانشگاه دمشق، حاکی از آن است که تفاوت چشمگیری در آمار و نمرات جامعه هدف در پیش

آزمون و پس آزمون یافت می‌شود و جنبه‌های مثبت تدریس مشارکتی دروس، طبق روش جیگ‌ساو بر فرایند پیشرفت و ارتباط مؤثر میان فراگیران تأثیر بسزایی دارد.

- مقاله عبدالرزاق رحمانی (۱۳۹۹ش) میزان تأثیرگذاری قواعد عربی را با تأسی به روش جیگ‌ساو بر روی دانشجویان رشته زبان فارسی دانشگاه هرمزگان مورد پژوهش قرار می‌دهد. روش یادگیری مشارکتی جیگ‌ساو نسبت به روش آموزش متداول سنتی علاوه بر تأثیرات مثبت بر دانشجویان و علاقمندی آنان به فراگیری قواعد زبان عربی به عنوان یک روش یادگیری فعال، منجر به خودانگیزگی، یادگیری عمیق و کسب مهارت‌های اجتماعی برای گروه آزمایش محسوب می‌شود.

- محسن رضایی (۱۴۰۰ش) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش زبان عربی بر اساس الگوی تدریس مشارکتی جیگ‌ساو بر انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی یک نمونه ۳۰ نفری از دانش‌آموزان پسر پایه نهم متوسطه اول شهرستان هرسین با روش شبه تجربی (پیش‌آزمون-پس‌آزمون) می-پردازد و ادعان دارد که الگوی جیگ‌ساو نسبت به روش تدریس سنتی معمول از نظر انگیزه پیشرفت تحصیلی در سطح مطلوب‌تری قرار دارند.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد هیچ پژوهشی که به تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم دانش‌آموزان ایرانی بر اساس الگوی تمام‌ساحتی سند تحول بنیادین پردازد یافت نگردید. علاوه بر این، بررسی روش‌ها و منابعی که در کتاب عربی پایه هفتم در راستای ارائه محتوا مورد استفاده قرار گرفته‌اند، تحلیل روش‌شناسی این کتاب بر اساس الگوی تدریس مشارکتی جیگ-ساو، میزان اثرگذاری این روش در آموزش زبان عربی و در نهایت ارائه راهکارهای لازم پس از سنجش موارد فوق جهت بهبود تدریس کتاب عربی پایه هفتم، از نوآوری و بداعت این مقاله به شمار می‌آیند.

۴-۱. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی-کمی (آمیخته) است. در بخش کیفی پژوهش، از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد متنی استفاده شده است. نظریه‌پردازی داده بنیاد گراند تئوری، یک روش‌شناسی (استقرایی) کشف نظریه است که این امکان را برای پژوهشگر فراهم می‌آورد تا گزارشی نظری از ویژگی‌های عمومی موضوع ارائه دهد در حالیکه بطور همزمان، پایه این گزارش را در مشاهدات تجربی داده‌ها محکم می‌سازد. (دانایی فرد، ۱۳۸۶: ۶۹) به عبارت دیگر

ضمن تحلیل و کدگذاری متن و با استفاده از ابزار فیش برداری به ارائه مدل پارادایمی پرداخته و نظریه‌ای در زمینه‌ای که دارای پیشینه پژوهشی نیست، ارائه می‌شود.

بر همین اساس الگوی تربیتی کتاب عربی از طریق کدگذاری در ساحت‌های شش‌گانه اعتقادی، عبادی و اخلاقی اجتماعی، سیاسی زیستی و بدنی اقتصادی و حرفه‌ای زیبایی‌شناختی و هنری، علمی و فناوریانه دسته‌بندی می‌شوند. سطح دوم مربوط به روش انتقال مضمون آموزشی-تربیتی و سطح سوم، منبع مورد استفاده جهت انتخاب محتوای آموزشی-تربیتی است. پایایی و روایی تحقیق از طریق چهار معیار لینکلن و گوبا مورد سنجش قرار گرفته است. روش ارزیابی لینکلن و گوبا جهت اعتبارسنجی پژوهش‌های کیفی براساس چهار محور اعتبارپذیری، تأییدپذیری، تکرارپذیری و اثبات‌پذیری استوار است. (Lincoln&Guba, 1985: 40)

در بخش کمی، داده‌های استخراج شده به شیوه آنتروپی شانون مورد تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل همه صفحه‌های کتاب عربی پایه هفتم در قالب متن، تصاویر و تمرین‌ها می‌باشد. به دلیل محدودیت حجم آماری، از روش نمونه‌گیری تمام شماری استفاده شده است لذا نمونه تحقیق بر جامعه آماری منطبق می‌باشد. در این پژوهش واحد تحلیل در بخش تحلیل متن، جمله بود که یک واحد معنادار واقعی و کوچکترین جزء تحلیل محسوب می‌شود. در بخش تحلیل تصاویر، واحد تحلیل تصویر و در بخش فعالیت‌محور بودن کتاب درسی، پرسش‌های کتاب بود.

۲. ساحت‌های شش‌گانه در کتاب عربی هفتم مبتنی بر الگوی تدریس مشارکتی "جیگ ساو"

اهمیت جهت‌گیری تربیتی علاوه بر خط‌مشی آموزشی در تمامی دروس مربوط به نظام آموزشی، غیر قابل انکار است چراکه اساساً هدف از آموزش، دستیابی به تربیت فردی و سپس اجتماعی است تا عوامل رشد انسان و جامعه فراهم آید. به همین منظور محتوای کتب درسی به ویژه در درس تخصصی عربی، بایستی بر ابعاد آموزشی هماهنگ با ساحت تربیتی متمرکز گردد.

در این راستا تحلیل محتوای تربیتی کتب مختلف بالأخص کتاب عربی پایه هفتم می تواند میزان این جهت گیری و نوع محتوا را تعیین نماید و روش های مورد استفاده در این زمینه را نقد و ارزیابی نماید. در مبانی نظری سند تحول بنیادین، شش ساحت آموزشی-تربیتی بیان شده اند که شامل ساحت های "اعتقادی، عبادی و اخلاقی"، "زیستی و بدنی، سیاسی و اجتماعی"، "اقتصادی و حرفه ای"، "علمی و فناوری"، "هنری و زیبایی شناختی" می شوند. (حسینی، ۱۴۰۲: ۱۳۹)

ساحت اعتقادی و اخلاقی، بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به خودشناسی، خداشناسی، ایمان به خداوند و باور به معاد، نبوت و سایر معتقدات دینی است. ساحت تربیت زیستی و بدنی به حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران، تفریحات و سالم حفاظت از محیط زیست است. ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی بر ارتباط مناسب شهروندی با دیگران، تعامل با دولت و نهادهای مدنی و سیاسی (قانون مداری، مسئولیت پذیری، مشارکت سیاسی و اجتماعی) تأکید دارد. ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای به توانایی آدمی در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه ای ناظر است. ساحت تربیت علمی و فناوری به توانمندی افراد جامعه در شناخت، بهره گیری و توسعه نتایج خردورزی و تجربه متراکم بشری در انواع دانش ها و فناوری های مفید و لازم برای زندگی مبتنی است. ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری ناظر به فعالیت قوه خیال و بهره مندی از عواطف، احساسات و ذوق زیبایی شناختی و توان خلق آثار و ارزش های هنری است. در ادامه به بررسی این ساحت ها و تحلیل محتوای آن در کتاب عربی پایه ی هفتم می پردازیم:

جدول شماره ۱: تحلیل مضامین تربیتی کتاب پایه هفتم عربی بر اساس ساحت های شش گانه تربیتی

نمونه	ردیف	ساحت های تربیتی (مضامین پایه در بخش ساحت ها)
<p>(۱) اعتقادی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (انعام: ۱) ترجمه: ستایش مخصوص خدایی است که آسمانها و زمین را آفرید. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۷۷)</p> <p>(۲) عبادی: «النَّظَرُ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ عِبَادَةً: النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ وَ النَّظَرُ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَ النَّظَرُ فِي الْبَيْتِ» (محمدری شهری، ۱۳۸۴، ج ۱۲: ۲۳۶) ترجمه: نگاه کردن به سه چیز عبادت است: نگاه به قرآن و نگاه به صورت پدر و مادر و نگاه به دریا (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۵۳).</p> <p>(۳) اخلاقی: محتوای درس هفتم عربی در رابطه با کمک کردن به خانواده. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۹۵)</p>	۴۴	ساحت اعتقادی - عبادی - اخلاقی

تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم براساس الگوی تدریس مشارکتی "جیگ‌ساو" ...
 ... فائزه پسندی* و ...

ساحت اجتماعی - سیاسی	۳۴	(۱) اجتماعی: «أفضلُ الناسِ أنفعُهُم للناسِ». (طبرانی، ۱۴۱۵، ج ۶: ۵۸) ترجمه: برترین مردم، سودمندترینشان برای مردم است. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۴۲) (۲) سیاسی: معرفی مجاهدان جبهه. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: تصویر و متن: ۲۲ و ۵۶)
ساحت علمی - فناوری	۲۸	(۱) علمی: «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ» (ورام، ۱۳۶۸: ۱۷۶) ترجمه: طلب علم، واجب دینی است. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۱۱) (۲) فناوری: تصویر سازه ساخته شده توسط انسان. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۴۴)
ساحت زیستی - بدنی	۱۸	(۱) زیستی: محتوای درس دهم عربی مربوط به فصول و طبیعت و استفاده از آنهاست. (کتاب عربی: ۱۱۷) (۲) بدنی: «نَعْمَتَانِ مَجْهُولَتَانِ الصِّحَّةُ وَالْأَمَانُ». (مجلسی، ۱۳۸۶، ج ۷۸: ۱۷۰) ترجمه: دو نعمت ناشناخته است، سلامتی و امنیت. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۱۷)
ساحت زیبایی - هنری	۱۴	(۱) زیبا شناسی: عنوان درس اول در مورد زیبایی‌های خلقت خداوند همراه با تصویر. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۹) (۲) هنری: معرفی پروین اعتصامی همراه با تصویر و متن. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۱۲)
ساحت اقتصادی - حرفه‌ای	۸	(۱) اقتصادی: محتوای درس چهار در مورد خرید و فروش و قیمت کالا. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۷۱) (۲) حرفه‌ای: محتوای درس نه مربوط به شغل نجاری است. (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۱۱۱)

جدول شماره ۲: جدول آنتروپی تحلیل مضامین تربیتی کتاب پایه هفتم عربی بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تربیتی

ساحت تربیتی	فراوانی کدها	احتمال $P(x_i)$	H_i آنتروپی
اعتقادی - عبادی - اخلاقی	44	0.306	0.521
اجتماعی - سیاسی	34	0.236	0.676
علمی - فناوری	28	0.194	0.793
زیستی - بدنی	18	0.125	0.988
زیبایی‌شناسی - هنری	14	0.097	1.072
اقتصادی - حرفه‌ای	8	0.056	1.346
مجموع	144	1.000	5.396

جدول بالا نشان می‌دهد که آنتروپی کلی برابر با ۵.۳۹۶ است و هر ساحت تربیتی، میزانی از آنتروپی را به ترتیب نسبت به فراوانی کدهای آن دارد. بیشترین عدم قطعیت و پیچیدگی مربوط

به ساحت اقتصادی-حرفه‌ای و کمترین آن مربوط به ساحت اعتقادی-عبادی-اخلاقی است. به عبارت روشن‌تر، کتاب عربی پایه هفتم بیشترین اتکاپذیری را نسبت به داده‌های ساحت اعتقادی دارد.

کاربرد تقسیم‌بندی ساحت‌های فوق در این کتاب به منظور سامان‌دهی مؤثر تدابیر و اقدامات آموزشی-تربیتی است. لازم است که این ساحت‌ها در عین تمایز نسبی، از وحدت لازم برخوردار باشند. این کتاب را می‌توان تمام‌ساحتی دانست زیرا به همه ساحت‌ها اشاره مستقیم و غیرمستقیم شده است. توجه به "ساحت ایمانی و معنوی" با فراوانی بیشتری مدنظر قرار گرفته همانگونه که اسلام بر این بعد اصیل در انسان برای پرورش و تعالی، تأکید بیشتری دارد. (طاهرزاده، ۱۳۹۲: ۴۱) همچنین "ساحت اعتقادی عبادی اخلاقی" بیشتر با روش‌های غیرفعال و بقیه ساحت‌ها بیشتر با روش‌های فعال ارائه شده که رعایت توازن در این زمینه باید مورد توجه قرار گیرد. نکته درخور توجه در این کتاب، ضعف "ساحت اقتصادی-حرفه‌ای" و اشاره‌های غیرمستقیم متناسب با جنسیت پسران و بی توجهی به الگوهای حرفه‌ای متناسب با مشاغل زنان است که با توجه به تربیت جنسیتی که از زیربناهای فلسفی تربیت سند تحول می‌باشد، لحاظ نشده است. در تمامی ساحت‌های فوق پیشنهاد می‌گردد براساس الگوی تدریس مشارکتی، معلم متکلم وحده نباشد بلکه با تفوق و مهارت و خلاقیت و بهره‌گیری از روش‌های نوین از جمله جیگ‌ساو نسبت به ارتباط‌دهی موضوعات درسی با دنیای واقعی برای یادگیری معنا دار و همچنین ارائه و انتقال ساحت‌های فوق به دانش‌آموزان به عنوان یادگیرنده فعال، یادگیرنده اجتماعی و سپس یادگیرنده خلاق اقدام نماید به عنوان مثال، درس دوم عربی پایه هفتم اختصاص به روایاتی دارد که در رابطه با کلام نیکو است و بهتر است معلم به جای تدریس مستقیم این محتوا در قالب ترجمه متن عربی، ابتدا موضوع و ابعاد کلام نیکو و به جا و مناسب را در گروه‌های همفکری و بحث کلاسی، با ایجاد چالش و طرح سؤال به جریان انداخته و پس از اشتراک گذاری نتایج بحث، توسط نماینده هر گروه در کلاس، معادل عربی هر کلیدواژه را آموزش داده و با رجوع نهایی به محتوای کتاب، یادگیری را تثبیت و نهایی نماید.

به عبارتی هر دانش‌آموز مسئولیت تکمیل هر قطعه پازل جریان یادگیری را برعهده دارد. بنابراین عدم تکیه بر محفوظات برای یادگیری زبان و استفاده از روش‌های آموزشی و یادگیری مشارکتی منجر به یادگیری فعال و ماندگار و لذت بخش می‌شود. (Gardner, 2010: 40) و یا

در محتوای درس هفتم عربی که در رابطه با کمک کردن به خانواده است معلم می تواند این مفهوم را بصورت نمایشی عینی ضمن نقش پذیری و طراحی خودشکوفای توسط گروه های کلاسی هدایت کند و موجبات یادگیری فعال همراه با هیجان جمعی را فراهم سازد و یا در ساحت اجتماعی- سیاسی، گروه های دانش آموزی را به کند و کاو برای جستجو و شناخت شخصیت های مؤثر و توانمند بالأخص در جهان عرب و میزان تأثیر آنان در جامعه و رموز موفقیت شان سوق دهد تا به عنوان نمونه در قالب نرم افزارهایی همانند فیلم های کوتاه و کلیپ های نافذ به رقابت بپردازند.

و یا در ساحت زیستی- بدنی و درس دهم عربی که مربوط به فصول و طبیعت و استفاده از آنهاست معلم می تواند زمینه حضور گروه های دانش آموزی در طبیعت و کشف و رقابت در شناخت عناصر زیستی آن (زمین، درختان، حیوانات..) و معادل آنها در زبان عربی را در فضایی پرنشاط فراهم آورد. همچنین در ساحت زیبایی شناسی- هنری، معلم می تواند در مورد زیبایی های خلقت خداوند، گروه های دانش آموزی را ترغیب به همخوانی اشعار عربی و یا همخوانی آیات قرآن درخصوص آفرینش زمین، حیوانات و غیره در فضایی هنری، مشارکتی و رقابتی نماید که بر میزان علاقه ایشان به کتاب مربوطه و رشته عربی بسیار مؤثر خواهد بود.

۳. روش های آموزشی- تربیتی در کتاب عربی هفتم مبتنی بر الگوی تدریس مشارکتی "جیگ ساو"

استفاده از روش های آموزشی- تربیتی صحیح، کارآمد و تأثیرگذار از اصول و مبانی مهم در تدریس این کتاب محسوب می شود که بسته به نوع مخاطب و نیازهای وی، درخور توجه فراوان است. در پژوهش حاضر در ارتباط با تحلیل و در سطح مضمون پایه، شش روش ارائه محتوای آموزشی- تربیتی که در کتاب عربی پایه هفتم کدگذاری شده اند را شناسایی و از منظر الگوی تدریس مشارکتی جیگ ساو ارزیابی می نمائیم.

٣-١. روش غیرفعال

در روش تدریس غیر فعال یا سنتی، فقط معلم، نقش فعالی را در جریان تدریس برعهده دارد و مطالبی را که از قبل تعیین شده است بطور شفاهی در کلاس بیان می‌کند و دانش‌آموزان در این میان فعالیت چندانی از خود نشان نمی‌دهند. (طیبی، ۱۴۰۰: ۳۷) اغلب مضامین آموزشی- تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم در قالب گزاره‌های قرآنی و روایی از طریق روش غیرفعال ارائه شده که اگر به جای این روش، از روش‌های فعال همچون الگوی مشارکتی جیگ‌ساو مبتنی بر دعوت به تفکر، گفتگوی کلاسی، طرح چالش ذهنی استفاده نشود، میزان اثرگذاری این کتاب بسیار محدود خواهد بود. به عبارت دیگر، معلم در این روش می‌تواند کلاس را به گروه‌های سه تا پنج نفره تقسیم کند سپس از محتوای درس عربی به تعداد گروه‌ها، سؤالات چالشی مطرح نماید که به صورت مشترک توسط دانش‌آموزان انتخاب شده در گروه‌های تخصصی به شیوه حل مسأله پاسخ داده می‌شود؛ سپس هر نفر به گروه اصلی خود باز می‌گردد و پاسخ را به هم گروه‌های خود آموزش می‌دهد که درگیری کل کلاس، اجرای کامل وظیفه محوله و مشارکت همگانی و اعتماد به دیگران در تکمیل یادگیری خود از محاسن این روش است. (Dyson, 2012: 166)

٣-٢. روش الگویی

این روش، یکی از روش‌های فراگیر و بسیار مؤثر آموزشی-تربیتی بکار رفته در کتاب عربی هفتم است که در تمامی امور و مراحل زندگی کاربرد دارد و مفاهیم و محتواها را به صورت عینی و عملی انتقال می‌دهد. در منابع اسلامی نیز بر اهمیت بهره‌گیری از الگو و پیروی از اسوه‌های حسنه تأکید شده است: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (احزاب: ۲۱) روش الگویی با فراوانی ۳۴ مورد در کتاب عربی پایه هفتم، نشان از اهمیتی دارد که نویسندگان بدان معطوف داشته‌اند لکن ضعف مشهود در اکتفا نمودن به معرفی الگو در قالب یک اسم و یک تصویر در کتاب می‌باشد. از این رو لازم است به جای توجه به فراوانی الگوها، به کیفیت ارائه الگوها و توجه به ابعاد و زوایای موفقیت آن‌ها پرداخت. از طریق الگوی جیگ‌ساو و اهمیت فراوان این نظریه در تعلیم و تربیت می‌توان این روش را به سمت و سوی پژوهش گروهی در

زمینه جستجو، شناسایی و شناخت بیشتر ابعاد شخصیتی الگوهای برجسته در جهان عربی سوق داد.

۳-۳. گفتگوی متنی و داستانی

سومین روشی که در کتاب عربی پایه هفتم بکار برده شده روش گفتگوی متنی و داستانی است. این روش بطور غیرمستقیم و در قالب گفتگوی دو یا چند نفره در متن، مفاهیم آموزشی- تربیتی را انتقال می‌دهد. اصول گفتگوی متنی عبارت است از: رویارویی استدلالی و منطقی، ارتقای سطح معرفتی متربی، ایجاد مشارکت، توجه به انگیزه، رویارویی واقع‌بینانه، بکارگیری انگیزه صیانت از نفس و یادآوری. (صادق زاده، ۱۳۹۳: ۱۸)

اما روش داستانی گسترده‌تر بوده و پردازش محتوایی بیشتری دارد، همانگونه که قرآن کریم نیز از این روش برای بیان سرگذشت پیامبران و ملت‌های پیشین استفاده کرده است. دو روش فوق از روش‌های مناسب و جذاب برای مخاطب هستند که مطابق الگوی مشارکتی جیگ‌ساو می‌توانند مفاهیم را به صورت پنهان و غیر مستقیم و داستانی جذاب به دانش‌آموزان و تحلیل توسط ایشان ارائه داد و در کنار گفتگوی کلاسی و پرسش و پاسخ و پرداختن به ابعاد موضوع می‌تواند اثرگذاری مناسبی در دانش‌آموزان بر پیشرفت خواندن درس زبان عربی و درک لغوی و معنایی واژگان و افزایش درک فراگیران زبان خارجی داشته باشد.

۳-۴. روش تلقینی

امروزه روش تلقینی روش در قالب تکنیک‌های مختلف، کاربرد وسیعی یافته و تلقین به نفس از جمله روش‌های پرکاربرد در تربیت دینی برای ایجاد برخی آداب و صفات انسانی و اخلاقی و همچنین تثبیت ایمان به خصوص در زمان عدم رشد کامل عقلانیت مخاطب است. (قاسم پور، ۱۳۸۸: ۲۷) قرآن کریم با تکرار تلقین به نفس می‌فرماید: ﴿فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ (توبه: ١٢٩) ترجمه: به خود تلقین کن که خداوند مرا کافی است و به جز او برای عوالم و موجودات معبود و پروردگاری نیست.

در کتاب عربی پایه هفتم از روش تلقینی با تکنیک‌های نوشتاری و دیداری استفاده شده و نسبت به روش‌های دیگر علاوه بر فراوانی بر کیفیت نیز دقت شده است و تأثیرگذاری بیشتر این تکنیک در آموزش لغات عربی مشهود است. این روش براساس الگوی جیگ‌ساو می‌تواند علاوه بر انگیزه‌بخشی و افزایش اعتماد به نفس در آموزش زبان عربی، یادگیری گروهی و سازنده‌گرایانه بصورت تلاش تیمی برای نیل به دانایی و فهم بیشتر و در نهایت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را به ارمغان داشته باشد.

۳-۵. روش پرسش ذهنی

پرسش‌گری سهم بسزائی در تعالیم دینی و انسانی دارد و قرآن کریم به عنوان کتاب وحی، سهم زیادی در طرح پرسش‌های هدفمند دارد بطوریکه با مورد سؤال قرار دادن بشر، سعی در رهنمون ساختن وی به تفکر و تربیت دارد (نیازی، ۱۳۹۶: ۲۱۱) به عنوان نمونه: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ (بقره: ۲۴۳) ترجمه: آیا کسانی که از ترس مرگ از دیار خود بیرون رفتند درحالیکه هزارها نفر بودند را ندیدی؟

کتاب عربی پایه هفتم با بکارگیری روش پرسش ذهنی بصورت طرح پرسش‌هایی از متن قرآن، سعی در ارائه محتوای آموزشی-تربیتی مناسب دارد لکن از دو ضعف فراوانی کم این روش در محتوا و عدم ذکر انواع پرسش‌ها در محتوا اشاره کرد. براساس الگوی جیگ‌ساو، بکارگیری این روش در کتاب مذکور می‌تواند در آموزش دروس عربی بالأخص قواعد صرفی و نحوی تأثیر بسزائی ایفا کند بدین صورت که ابتدا معلم، دانش‌آموزان را گروه‌بندی و فصولی همچون آموزش افعال یا انواع حروف را میان هر گروه تقسیم‌بندی می‌کند؛ در ادامه دانش‌آموزان ضمن همکاری با یکدیگر و اعضای گروه به رقابت و هم‌افزایی مطلوب برای یافتن پاسخ به پرسش ذهنی مطرح شده می‌پردازند که افزایش ضریب مطالعه، تقویت حس استقلال‌طلبی، اعتماد به نفس، احترام متقابل، کاهش اضطراب، افزایش انگیزه یادگیری و کاوش‌گری، دقت و درک و فهم، قضاوت علمی، تلاش بیشتر و تجزیه و تحلیل که منجر به علاقه‌مندی به درس عربی شده را به دنبال دارد. (غلامعلی لواسانی، ۱۳۹۰: ۴۰۱)

۳-۶. روش ایجاد نیاز

سقراط می گوید: «هدف تربیت ایجاد نیاز است و نه پاسخ به نیاز»؛ همچنین امیل اشارتیه معتقد است: «هنر معلم، گرسنه کردن فکر کودک است تا او با احساس گرسنگی، خود شخصاً برای سیر کردن ذهنش به کوشش واداشته شود.» (کریمی، ۱۴۰۱: ۵۲) روش ایجاد نیاز، روشی است که از طریق آن مخاطب را به صورت فعال به سمت اهداف آموزشی-تربیتی و ساحت-های مختلف آن سوق می دهیم. براساس الگوی مشارکتی جیگ ساو، آموزگار باید در ابتدا احساس نیاز به منظور دستیابی به هدفی مشترک را در میان دانش آموزان ایجاد و تقویت نماید تا ضمن خودتعیین گری، مشتاقانه به سراغ دریافت و فهم علوم بروند و ضمن مشارکت همگانی و شرکت فعال و معنادار در فرایند تمرین و آموزش، وظایف محوله را به نحو احسن انجام دهند. احساس نیاز، اشتیاق یادگیری به زبان عربی را در دانش آموزان افزایش می دهد و اضطراب و ترس ناشی از فراگیری درس عربی را به حداقل می رساند. در این اثنا معلم ضمن اشاره به اهمیت عربی به عنوان زبان زنده بین المللی و جایگاه مهم آن در سطح جهان و اهمیت آن در متون علمی، اخلاقی، تربیتی و اعتقادی، احساس نیاز به یادگیری زبان خارجی و مفاهیم درسی عربی را تقویت می بخشد و خلاقیت ذهنی و انگیزه تحصیلی شان را رشد می دهد.

گرچه این روش به سبب همراهی با انگیزش درونی مخاطب، بسیار اثرگذار است اما اغلب مورد غفلت واقع شده و در بعد محتوا و روش، کمتر مورد استفاده قرار می گیرد. همانگونه که در کتاب مذکور، این مهم تنها با فراوانی سه مورد دنبال شده است.

جدول شماره ۳: روش های ارائه محتوای تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم

نمونه	فراوانی کاربرد	روش ارائه مضامین تربیتی (مضامین پایه در بخش روش)
کاربرد مستقیم آیات قرآن و روایات در هر ده درس کتاب عربی هفتم	۶۰	غیرفعال یا مستقیم

استفاده از تصاویر و متن برای معرفی چهره‌های برجسته در ساحت‌های مختلف تربیتی (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۱۱ و ۱۲ و ۳۶ و ۳۷ و ۳۸ و ۳۹)	۳۴	الگوی
متن دروس سوم تا دهم شامل گفتگوی متنی و با محتوای تربیتی است.	۱۴	گفتگوی متنی و داستان
استفاده از کلماتی مانند پسر مؤدب، دختر محجبه، دانش‌آموز موفق.	۱۲	تلقینی
ما هي المتورثة التي باسم فاكهة؟ (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۹۲)	۵	طرح پرسش ذهنی
لغت عربی از ماست، لغت عربی لغت اسلام است (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱: ۲۲۷)؛ (عربی هفتم، ۱۴۰۱: ۳).	۳	ایجاد نیاز

جدول شماره ۴: جدول آنتروپی روش‌های ارائه محتوای تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم

روش ارائه محتوای تربیتی	فراوانی کاربرد	احتمال P(xi)	انترپی Hi
غیرفعال یا مستقیم	60	0.469	0.906
الگوی	34	0.266	1.253
گفتگوی متنی و داستان	14	0.109	1.802
تلقینی	12	0.094	1.855
طرح پرسش ذهنی	5	0.039	2.346
ایجاد نیاز	3	0.023	2.567
مجموع	128	1.000	10.729

جدول بالا نشان می‌دهد که آنتروپی کلی برابر با ۱۰.۷۲۹ است. بیشترین اتکای کتاب درسی، مربوط به روش‌های غیرفعال و یا مستقیم است و بیشترین عدم قطعیت و اتکاپذیری کتاب عربی پایه هفتم مربوط به روش‌های طرح پرسش ذهنی و ایجاد نیاز می‌باشد. براساس جداول فوق درمی‌یابیم که اغلب کتاب‌های درسی در زمینه آموزش زبان عربی و به ویژه این کتاب براساس روش سنتی تألیف یافته‌اند بالأخص در بخش قواعد زبان که بر حفظ اطلاعات و تمرین و تکرار دلالت دارد. این روش برای آموزش یک زبان خارجی با روش‌های تربیتی معاصر متفاوت است و میل و رغبت زبان‌آموزان و انگیزه‌شان را برای یادگیری زبان دوم کاهش می‌دهد. جیگ‌ساو از جمله روش‌های جدید مبتنی بر تفکر است تا قدرت زبانی فراگیرنده

را افزایش دهد و بتواند بر مهارت‌های چهارگانه زبانی اعم از خواندن، نوشتن، شنیدن، گفتن مسلط گردد.

استراتژی جیگساو به عنوان مهم‌ترین روش آموزش فعال مشترک جمعی در تدریس ماده زبان عربی به ویژه در بخش قواعد با تأکید بر ایجاد جو آموزشی کلاسی و تأکید بر نقش یادگیرنده دارای نقشی مطلوب و اثرگذار است. (ملاک، ۲۰۱۴: ۶۵۴)

۴. منابع مورد استفاده

سطح دیگری از کدگذاری داده‌ها مربوط به منابع مورد استفاده در کتاب عربی هفتم است. توجه به این سطح از کدگذاری از آنجا حائز اهمیت است که می‌توان به وسیله آن، غنای محتوا را سنجید و از سوی دیگر، تنوع کاربرد منابع مورد استفاده را ارزیابی نمود. در پژوهش حاضر چهار مضمون پایه، شناسایی و کدگذاری گردیدند. اولین نکته در تحلیل منابع، جنبه مثبت استفاده از تصاویر جهت انتقال محتوا است. یقیناً کاربرد حواس بصری در کنار حواس دیگر برای درونی نمودن مفاهیم و ارزش‌ها، جایگاه بالایی دارد اما سطح کیفی تصاویر کاربردی و کاربرد رنگ‌ها و هدفمندی در انتخاب نوع تصویر و هماهنگی آن با متن در بخشی‌هایی از کتاب دارای ضعف است. نکته دوم با وجود معرفی زبان عربی به عنوان زبان قرآن در ابتدای کتاب لکن میزان استفاده از منبع قرآن در متن کتاب تنها دارای یازده مورد فراوانی است. نکته سوم در عدم رعایت تناسب و تنوع در استفاده از منابع مختلف است با محتوای غیرمستقیم در جهت‌دهی آموزشی و تربیتی است.

جدول شماره ۵: منابع مورد استفاده جهت انتقال مضامین تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم

منبع تربیتی (مضامین پایه در بخش منبع استناد)	فراوانی	مثال
تصویر	۹۱	کلیه ده درس کتاب عربی هفتم
روایت	۴۶	درس اول و دوم و هشتم و نهم

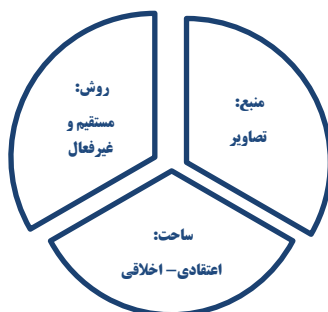
قرآن	١١	درس دوم و سوم و پنجم و ششم و هفتم و دهم
حکمت	٥	درس اول و دوم

جدول شماره ٦: جدول آنتروپی منابع مورد استفاده جهت انتقال مضامین تربیتی در کتاب عربی پایه هفتم

منبع تربیتی	فراوانی کاربرد	احتمال P(xi)	انترپی Hi
تصویر	91	0.595	0.898
روایت	46	0.301	1.238
قرآن	11	0.072	2.072
حکمت	5	0.033	2.521
مجموع	153	1.000	6.729

در جدول بالا، انترپی کلی برابر با ٦.٧٢٩ است. بر اساس داده‌های آنتروپی، بیشترین اتکاپذیری و قطعیت منبع در کتاب عربی پایه هفتم مربوط به استفاده و کاربرد تصاویر می‌باشد. آنتروپی کلی در بخش ساحت‌ها ٥.٣٩٣ و در بخش روش‌ها ١٠.٧٢٩ و در بخش منابع ٦.٧٢٩ تعیین گردید.

نمودار شماره ١: پربسامدترین (ساحت، روش و منبع) در کتاب عربی هفتم

٥. تحلیل کلی داده‌های متنی و نتایج

- پس از تحلیل محتوایی کتاب عربی و بررسی فرضیات مطرح شده در متن مقاله، تمامی گزاره‌های احتمالی، مورد تأیید قرار گرفت. به عبارت دیگر بر اساس نتایج تحقیق، بیشترین محتوای الگوی ساحت‌های شش‌گانه در کتاب عربی پایه هفتم، مربوط به ساحت اعتقادی-عبادی بوده و روش‌های تدریس در کتاب، بیشتر بر اساس الگوهای غیرفعال تدریس و مبتنی بر محفوظات است. همچنین اغلب منابع مورد استفاده در کتاب عربی پایه هفتم، قرآن و کتب روایی

می باشد. بر اساس یافته‌های تحقیق، الگوی تدریس مشارکتی جیگ ساو می تواند به بهبود تدریس درس عربی پایه هفتم و فهم محتوای آن، کمک بسزایی نماید.

- جهت گیری کلی و غالب محتوای کتاب عربی پایه هفتم به سمت رویکرد تربیتی تمام ساحتی و اثرگذاری بر بینش و گرایشات دانش آموزان در کنار محتوای آموزشی در راستای تأمین اهداف بالادستی سند تحول بنیادین است و این جنبه مثبت با الگوی جیگ ساو در رشد شاخصه‌های مثبت فردی و اجتماعی همچون جرأت ورزی، مسئولیت پذیری، احترام به دیگران، یادگیری تأملی و تعاملی، همدلی، آزادی عمل و افزایش انگیزه، مطابق است.

- مضامین ساحت‌های "ایمانی-اخلاقی-عبادی"، "سیاسی-اجتماعی" و "علمی-فناوری" به ترتیب بیش از دیگر ساحت‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند (بالاتر در درس ابتدایی کتاب) و به مضامین مرتبط با ساحت‌های "اقتصادی-حرفه ای" و "هنری-زیبایی شناسی" و "زیستی-بدنی" کمتر پرداخته شده که ایجاد توازن محتوایی در بعد تمام ساحتی، پررنگ نمودن ساحت‌هایی که کمتر مورد توجه واقع شده (همانند ساحت زیبایی شناسی-هنری و ساحت اقتصادی-حرفه‌ای) و نیز ایجاد توازن روشی در قالب کاربرد محتوای چندوجهی کتاب مذکور پیشنهاد می گردد.

- کتاب مورد بررسی از منظر ساحت‌های مختلف آموزشی-تربیتی از دو نقص محتوایی و روشی آسیب دیده است. نقص محتوایی مربوط به عدم توجه متوازن و بر اساس اولویت بندی تربیت ساحتی است و از طریق تجدیدنظر در محتوا قابل حل است. نقص دوم، نقص روشی است بدین صورت که اگر محتوای ساحت‌های شش گانه به شیوه صحیح و کاربردی توسط معلم ارائه نگردد، اثرگذاری لازم را در پی نخواهد داشت. در این مرحله، پیشنهاد می شود که معلمان با الگو قراردادن روش جیگ ساو هم تأثیر علمی محتوا و هم تأثیر انگیزشی کاربردی آن را بهبود بخشند.

- فراوانی منابع مربوط به مضامین آموزشی-تربیتی کتاب شامل تصاویر با ۹۱ مورد، روایات در

٦٤ مورد، قرآن با ١١ مورد و سخنان حکیمانه با ٥ مورد است. یافته‌های پژوهش شامل ٤٢٧ مضمون پایه بوده که ١٤٦ مضمون پایه در بخش ساحت‌ها، ١٢٨ مضمون در بخش روش ارائه و ١٥٣ مضمون در بخش منبع استناد است.

- پراکندگی مضامین تربیتی در کنار مضامین آموزشی کتاب از توازن مطلوب برخوردار نیستند؛ به عنوان مثال در ابتدای کتاب با فراوانی بیشتر بالأخص در دو درس اول و دوم (قیمة العلم و جواهر الکلام) اغلب از گزاره‌های محتوایی کوتاه و منقطع استفاده شده و این دو درس نسبت به دیگر دروس، صفحات بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند. اما از درس سوم به بعد، فراوانی این مضامین کاهش یافته، دروس کوتاه‌تر شده و بیشتر از محتواهای بلند، غیرمستقیم و داستانی جهت انتقال آن‌ها استفاده شده است.

- اغلب مضامین موجود در کتاب عربی پایه هفتم، مابین الگوهای تک‌وجهی و چندوجهی قرار دارد و الگوی چندوجهی کامل و تک‌وجهی صرف وجود ندارد. در الگوی چندوجهی از قالب ترکیب ساحت آموزشی-تربیتی با روش‌ها و منابع متناسب استفاده می‌شود و در قالب تک‌وجهی، تنها یکی از این ابعاد در ارائه مضامین استفاده می‌گردد.

- محتوای کتاب عربی پایه هفتم، معلم‌محور و غیرفعال است و برخلاف الگوی جیگ‌ساو، حداقل مشارکت جمعی و هم‌افزایی را به دنبال ندارد زیرا نقش معلم از شخص حمایت‌گر و هدایت‌گر به نقش سنتی سخنران و مشوق دانش‌آموزان به حفظ و تکرار مفاهیم علمی انتقال می‌یابد. همچنین تحلیل تمارین کتاب عربی پایه هفتم حاکی از آن است که هیچ‌گونه رویکرد فعال، مشارکتی، انگیزشی و خلاقانه برای حل تمارین کتاب وجود ندارد و بهترین زمینه برای کاربرد و ورود روش‌های نوین مشارکتی به ویژه روش جیگ‌ساو در کتاب عربی پایه هفتم، در این بخش، پررنگ می‌باشد.

- شرط اثرگذاری کتاب عربی پایه هفتم بر بُعد علمی و تربیتی تمام‌ساحتی دانش‌آموزان منوط به مطابقت شاخصه‌های مکتوب کتاب مدنظر با شاخصه‌های شفاهی ارائه آن و یا مطابقت محتوا و روش با شیوه‌های تدریس معلم است. به بیان روشن‌تر، میزان مهارت، هوشمندی، خلاقیت، ترسیم استراتژی نقشه راه و برنامه‌ریزی قبلی، طراحی الگوهای تدریس مشارکتی متناسب با نیاز، علاقه و شرایط دانش‌آموزان، و میزان تسلط و تبحر معلم در ارائه جذاب و هدفمند مضامین به دانش‌آموزان، رابطه مستقیم و تأثیر شگرفی در میزان اثرگذاری شاخصه‌های آموزشی و تربیتی

کتاب عربی بر دانش آموزان، انگیزه مندی و علاقمندی ایشان دارد.

- به منظور رفع نقص کارکردی در شیوه های انتقال مفاهیم و محتوای آموزشی- تربیتی پیشنهاد می گردد دوره های آموزشی تخصصی لازم جهت تربیت معلمان آموزش زبان عربی براساس الگوی تدریس نوین جیگ ساو برگزار گردد که بر فعالیت دوطرفه معلم و دانش آموزان، تعامل فعال دانش آموزان با یکدیگر، دانش آموز محوری، فلسفه ورزی دانش آموزان بر مبنای داستان های موجود در کتاب عربی پایه هفتم تأکید دارد.

- پیشنهاد می گردد بیش از فراوانی مضامین به عمق و غنای مضامین توجه شود و در هر ساحت یک مضمون پایه انتخاب و سپس ابعاد مختلف آن در هر درس تحلیل گردند به عنوان مثال مضمون مهربانی با مردم در ساحت اخلاقی یا مضمون تلاش در ساحت اقتصادی؛ سپس از منابع مختلف قرآن، روایت، تصویر، داستان، ضرب المثل ها، شعر، چیستان، سخنان بزرگان، زندگینامه افراد موفق و... به شیوه مشارکتی متنوع و جذاب در قالب زبان عربی استفاده گردد و به شکل غیرمستقیم از دیگر منابع علمی و هنری که این سنین بدان ها علاقه مند هستند به روش ترکیبی تلفیق شود.

- الگوی تدریس مشارکتی جیگ ساو از جمله بهترین روش های راهبردی مؤثر و موفق در آموزش محتوای علمی و تربیتی کتاب عربی هفتم است که تأثیر بسزایی بر میزان یادگیری محتوا و افزایش انگیزه و اشتیاق دانش آموزان نسبت به زبان عربی دارد و می تواند علاوه بر رفع معضلات کتاب عربی پایه هفتم، سهم یادگیری دانش آموزان را به حداکثر برساند و میزان علاقه آنان را به زبان عربی افزایش دهد چراکه فلسفه اصلی این الگو بر مبنای یادگیری و آموزش توسط خود دانش آموزان به هم گروه ها می باشد.

- در پایان لزوم بازنگری در منابع درسی متناسب با تحولات نظام های آموزشی و همچنین انجام پژوهش های دیگر در زمینه تحلیل ابعاد علمی و تربیتی کتب عربی مقاطع متوسطه پیشنهاد

می شود که با روش کیفی فراترکیب (سنتزپژوهی)، نتایج کیفی عمیق در جهت بهبود کیفیت کتب عربی و شیوه تدریس آن‌ها ارائه نمایند.

منابع

قرآن کریم

- ابن منظور، محمد بن مكرم، (١٤١٤ق)، لسان العرب، بيروت، دار الفكر.
- حسنی، محمد و همكار، (١٤٠٢ش)، تبیین فلسفه تربیت رسمی و عمومی (تربیت مدرسه)، تهران، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- خمینی، روح الله، (١٣٨٥ش)، صحیفه امام، ج ١١، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- داودی، محمد؛ حسین کارآمد، (١٤٠٠ش). فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، قم، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- دهخدا، علی اکبر، (١٣٣١ش)، لغت نامه دهخدا، تهران، نشر دانشگاه تهران.
- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (١٤٠٢)، عربی زبان قرآن، تهران، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (١٣٩٠)، سند تحول بنیادین، تهران.
- طاهرزاده، اصغر، (١٣٩٢ش)، انسان از تنگنای بدن تا فراخنای قرب الهی، اصفهان، نشر المیزان.
- طبرانی، سلیمان بن احمد، (١٤١٥ق)، المعجم الاوسط، مصر، دار الحرمین للطباعة و النشر.
- کریمی، عبدالعظیم، (١٤٠١ش)، تربیت چه چیز نیست؟ چگونه تربیت نکنیم، تهران، منادی تربیت.
- کریپندورف، کلوس، (١٣٨٦ش)، تحلیل محتوا: مبانی روش‌شناسی، ترجمه: هوشنگ نائینی، تهران، نشر نی.
- محمدی ری شهری، محمد، (١٣٨٤ش)، میزان الحکمه، قم، دار الحدیث.
- محمدی مهر، غلامرضا، (١٣٨٧ش)، روش تحلیل محتوا (راهنمای عملی تحقیق)، تهران، دانش نگار.
- مجلسی، محمدباقر، (١٣٨٦ش)، بحار الأنوار، قم، اسلامیه.
- ورام، ابی الحسین، (١٣٦٨ش)، تنبیه الخواطر، قم، دار الکتب الاسلامیه.

نشریات

- آل احمدی، مریم و افسانه شرفی ابقا، (١٣٩٥ش)، «اهمیت و لزوم استفاده از کتاب درسی به روز در فرایند یاددهی یادگیری»، کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی و علوم تربیتی ایران، صص ٢٠-٣٨.

تحلیل محتوای کتاب عربی پایه هفتم براساس الگوی تدریس مشارکتی "جیگ ساو" **فائزه پسندی* و ...**

– الخلیة، محمد محمود، (۲۰۰۵م). «أثر تعلم التعاون القائم على مجموعات الخبراء (jigsaw) في التحصيل المباشر والمؤجل لطلبة مساق تصميم التعليم في كليات العلوم التربوية»، مجلة المنارة للبحوث والدراسات، جامعة آل البيت، الأردن، المجلد ۱۳، العدد ۴، صص ۱۹۸-۱۶۷.

– رحمانی، عبدالرزاق، (۲۰۲۰م). «فاعلية تدریس مادة القواعد باستخدام استراتيجیه جیغسو لدى طلبة قسم اللغة الفارسیة بجامعه هرمزگان»، مجلة دراسات في تعليم اللغة العربية وتعلمها، العدد ۲، المجلد ۸، صص ۹۵-۱۱۶.

– رضایی، محسن، (۱۴۰۰ش)، «بررسی تأثیر آموزش زبان عربی بر انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان براساس الگوی تدریس مشارکتی جیگ ساو، نشریه پژوهش در آموزش زبان عربی»، دوره ۳، شماره ۴، صص ۱۵۶-۱۴۸.

– دانایی فرد، حسن و مجتبی امامی، (۱۳۸۶ش)، «استراتژی های پژوهش کیفی: تاملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، اندیشه مدیریت»، جلد ۱، شماره ۲، صص ۶۹-۹۷.

– دیب، اوصاف علی، (۲۰۱۱م)، «أثر استخدام طریقه جیغسو للتعلم التعاونی واستراتيجیات تفرد التعلم المعاصرة لدى طلبة دبلوم التأهیل التربوی»، كلية العلوم التربوية بجامعة دمشق، مجلة جامعة تشرين، المجلد ۳۳، العدد ۳، صص ۶۳-۸۶.

– سپهریان آذر، فیروزه، (۱۳۹۵). «تأثیر روش یادگیری مشارکتی جیگ ساو بر نیازهای اساسی روان شناختی دانش آموزان». نشریه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، جلد ۴، شماره ۱۳، صص ۲۱-۳۰.

– صادق زاده قمصری، علیرضا و همکاران، (۱۳۹۳ش)، «گفتگوی تربیتی و اصول و روش های آن»، نشریه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، تهران، جلد ۲۲، شماره ۲۳، صص ۳۵-۱۸.

– طیبی، زهرا، (۱۴۰۰ش)، «بررسی روش های تدریس فعال و غیر فعال و معرفی چند روش تدریس در درس مطالعات اجتماعی»، دهمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران، صص ۱-۱۴.

– غلامعلی لواسانی، مسعود، (۱۳۹۰ش). «بررسی اثربخشی روش یادگیری مشارکتی بر اضطراب ریاضی و رفتار کمک طلبی»، مجله روانشناسی، شماره ۴، صص ۴۱۱-۳۹۷.

– فكري و همكاران، (١٤٠٠ش)، «تحليل محتوای كتاب های «عربی زبان قرآن» متوسطه دوم بر اساس برنامه درسی و رویکرد ارتباطی آموزش زبان»، مجله علمی انجمن ایرانی زبان عربی، دوره ١٧، شماره ٥٨، صص ٩٣-١١٤.

– قاسم پور دهاقانی، علی و ابراهیم جعفری، (١٣٨٨ش)، «سازواریها و ناسازواریهای تلقین در تربیت دینی»، نشریه تربیت اسلامی، سال ٤، شماره ٨، صص ٤٣-٢٧.

– ملاک، حسن علی و تیم شریف سالم، (٢٠١٥م)، «اثر استراتیجیات التعليم التعاوني في تحصيل طلبة الصف الأول الثانوي المادة الكيمياء في الأردن»، مجلة الجامعة الإسلامية للدراسات التربوية والنفسية، المجلد ٢٣، العدد ٢، صص ١٠٤-٨٥.

– نیازی، شهریار و طاهره گودرزی، (١٣٩٦ش)، «پرسشگری خداوند در قرآن کریم (مطالعه موردی سوره یس)»، نشریه آموزه‌های قرآنی، دوره ١٤، شماره ٢٥، صص ٢١١-٢٣٢.

Sources and references

The Holy Quran

- Aronson, E. (2002). **Building empathy, compassion, and achievement in the jigsaw classroom**. In J. Aronson (Ed.), *Improving academic achievement. Impact of psychological factors on education* (pp. 209-225). San Diego, CA: Academic Press.
- Davoodi, Mohammad & Hossein Karami. (2021). **Philosophy of Islamic Education**. Qom: Research Institute of Seminary and University Publications.
- Dehkhoda, Ali Akbar. (1952). **Dehkhoda Dictionary**. Tehran: University of Tehran Press.
- Dyson, B. & Casey, A. (2012). **Cooperative learning in physical education: A research based approach**. 166 175: London, UK: Routledge.
- Educational Research and Planning Organization. (2023). **Arabic Language of the Quran**. Tehran: Iranian Textbook Publishing Company.
- Gardner, J.N.; Jewler, A.J. & Barefoot, B.O. (2010). **Your college experience: strategies for success**. New York: Bedford/St. Martin's.
- Hassani, Mohammad & Collaborators. (1983). **Explanation of the Philosophy of Formal and Public Education (School Education)**. Tehran: Research Institute of Seminary and University.
- Khomeini, Ruhollah. (2006). **Sahifeh Imam**, Vol. 11. Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works.
- Karimi, Abdulazim. (2022). **What is Not Education? How Not to Educate**. Tehran: Monadi Tarbiat.
- Krippendorff, Klaus. (2007). **Content Analysis: An Introduction to its Methodology**, translated by Houshang Naeini. Tehran: Nashr Ney.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). **Naturalistic Inquiry**. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.

- Majlisi, Mohammad Baqir. (2007). Bihar al-Anwar. Qom: Islamiya.
- Mohammadi Mehr, Gholamreza. (2008). **Content Analysis Methodology (Practical Research Guide)**. Tehran: Danesh Negar.
- Mohammadi Reyshahri, Mohammad. (2005). **Mizan al-Hikmah**. Qom: Dar al-Hadith.
- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2011). **Fundamental Transformation Document**. Tehran.
- Tabarani, Suleiman Ibn Ahmad. (1415). **Al-Mu'jam al-Awsat**. Egypt: Dar al-Haramayn for Printing and Publishing.
- Taherzadeh, Asghar. (2013). **Man: From the Confinement of the Body to the Vastness of Divine Nearness**. Isfahan: Al-Mizan Publishing.
- The Holy Quran.
- Waram, Abi al-Husayn. (1989). **Tanbih al-Khawatir**. Qom: Dar al-Kutub al-Islamiyya.

Journals

- Al Ahmadi, Maryam & Afsaneh Sharafi Ebqa. (2016). **The Importance and Necessity of Using Up-to-Date Textbooks in the Teaching-Learning Process**. National Conference on Knowledge and Technology of Psychology and Educational Sciences of Iran, pp. 20-38.
- Al-Hilia, Mohammad Mahmoud. (2005). **The Effect of Cooperative Learning Based on Expert Groups (Jigsaw) on the Direct and Delayed Achievement of Students in the Instructional Design Course in the Faculties of Educational Sciences**. Al-Manara Journal for Research and Studies, Al al-Bayt University, Jordan, Vol. 13, No. 4, pp. 198-167.
- Danaei Fard, Hassan & Mojtaba Emami. (2007). **Qualitative Research Strategies: Reflections on Grounded Theory**. Andisheh Management, Vol. 1, No. 2, pp. 69-97.
- Dib, Awsaf Ali. (2011). **The Effect of Using the Jigsaw Method in Cooperative Learning and Modern Individualized Learning Strategies on the Students of the Educational Rehabilitation Diploma**. Journal of Tishreen University, Vol. 33, No. 3, pp. 63-86.
- Fekri & Colleagues. (2021). **Content Analysis of 'Arabic Language of the Quran' Textbooks in Secondary Education Based on Curriculum and Communicative Language Teaching Approach**. Journal of the Iranian Association for Arabic Language Studies, Vol. 17, No. 58, pp. 93-114.

- Gagné, M. & Deci, E.L. (2005). **Selfdetermination theory and work motivation**. Journal of Organizational Behavior, 26(4), 331–362.
- Ghaith, Ghazi. (2003). **Relationship between reading attitudes, achievement and learners perceptions of their Jigsaw 2 cooperative learning experience**. Reading Psychology. 24 (2): 1-6, 2003.
- Gholamali Lavasani, Masoud. (2011). **Examining the Effectiveness of the Cooperative Learning Method on Math Anxiety and Help-Seeking Behavior**. Journal of Psychology, No. 4, pp. 411-397.
- Hanze M, Berger R. (2007). **Cooperative learning, motivational effects, and student characteristics: An experimental study comparing cooperative learning and direct instruction in 12th grade physics classes**. Learn Instr; 17:29-41.
- Malak, Hasan Ali & Sharif Salem. (2015). **The Impact of Cooperative Learning Strategies on the Achievement of First-Year Secondary Students in Chemistry in Jordan**. Islamic University Journal for Educational and Psychological Studies, Vol. 23, No. 2, pp. 104-85.
- Niazi, Shahryar & Tahereh Goudarzi. (2017). **God's Questioning in the Holy Quran (Case Study of Surah Yaseen)**. Journal of Quranic Teachings, Vol. 14, No. 25, pp. 211-232.
- Qasempour Dehaqani, Ali & Ebrahim Jafari. (2009). **Consistencies and Inconsistencies in Religious Education**. Journal of Islamic Education, Vol. 4, No. 8, pp. 43-27.
- Rahmani, Abdulrazzaq. (2020). **The Effectiveness of Teaching Grammar Using the Jigsaw Strategy among Persian Language Students at Hormozgan University**. Journal of Studies in Arabic Language Teaching and Learning, Issue 2, Vol. 8, pp. 95-116.
- Rezaei, Mohsen. (2021). **Investigating the Effect of Arabic Language Teaching on Students' Academic Motivation Based on the Jigsaw Cooperative Teaching Model**. Journal of Research in Arabic Language Teaching, Vol. 3, No. 4, pp. 156-148.
- Sadeghzadeh Ghamsari, Alireza & Colleagues. (2014). **Educational Dialogue and Its Principles and Methods**. Journal of Research in Islamic Education Issues, Tehran, Vol. 22, No. 23, pp. 35-18.
- Sepehrian Azar, Firoozeh. (2016). **The Impact of the Jigsaw Cooperative Learning Method on the Basic Psychological Needs of Students**. Journal of Research in School and Virtual Learning, Vol. 4, No. 13, pp. 21-30.
- Slavin, Robert. (1988). **Cooperative Learning of Student Achievement**. Educational Leadership journal of the Department of Supervision and Curriculum Development. Vol. 46. No 2. P. 31-33.
- Tayebi, Zahra. (2021). **Examining Active and Passive Teaching Methods and Introducing Several Teaching Methods in Social Studies Lessons**. 10th National Conference on Management and Humanities Research in Iran, Tehran, pp. 14-1.

تحليل محتوى كتاب اللغة العربية للصف السابع وفق نموذج التدريس التعاوني

المسمى بـ "جيك ساو"

نوع المقالة: أصيلة

فائزة بسندی^{١*}، مهدية كشاني^٢

^١. أستاذة مساعدة، قسم تعليم اللغة العربية، جامعة فرهنكيان، إيران، طهران

^٢. أستاذة مساعدة، قسم المعارف الإسلامية (فلسفة التربية والتعليم)، جامعة فرهنكيان، إيران، طهران

تاريخ استلام البحث: ١٤٠٢/١٢/١٩ تاريخ قبول البحث: ١٤٠٣/٠٦/٠٣

الملخص

يعتبر تحليل محتوى كتب تعليم اللغة المتخصصة على أساس المجالات التعليمية الستة، بالإضافة إلى دراسة تطبيق الأساليب التعليمية الجديدة، نموذجاً مناسباً لمؤلفي الكتب التعليمية ومعلمي وأساتذة اللغة العربية. يحلل البحث الحالي محتوى كتاب اللغة العربية للصف السابع على أساس نموذج التدريس التعاوني "جيك ساو" بأسلوب التقطيع النوعي (المختلط) وتحليل المحتوى من خلال الترميز القياسي لينكلن وكوبا، ثم يتم تحليل البيانات المستخرجة باستخدام طريقة الإنترنت شانون ومن نتائج البحث انخفاض تواتر أساليب الحوار النصي (التلقي، الأسئلة العقلية)، والتركيز على المجال الاعتقادي العبادي بين المجالات الستة، وكثرة المصادر في القرآن الكريم والكتب القصصية، وكثرة المصادر التربوية. - أساليب التعليم والتدريس القائمة على الأساليب السلبية المتمركزة حول المعلم، وعدم التوافق بين الأساليب التعليمية والتربوية، والتأكيد على أساليب التعلم التقليدية مثل الحفظ والتكرار. يقترح أنه بالإضافة إلى ثراء المواضيع، يجب تنسيق التوافق بين محتويات كتب اللغة العربية المدرسية وفق نموذج التدريس التعاوني الحديث والفعال المسمى بـ "جيك ساو".

الكلمات الرئيسية: تحليل المحتوى، العربية السابعة، المربعات الستة، جيك ساو، أنتروبي شانون.